

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems in Iran

E-ISSN: 2645-7539

Vol. 11, Issue 2, No.37, Summer 2022, pp. 123-146

Received: 18.10.2022 Accepted: 12.02.2023

Research Paper

Investigating Social and Psychological Factors that Affect Lying in Daily Life: A Case Study of 18-65-Year-Old Citizens in Yasouj City

Maryam Mokhtari*

Associate Professor, Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran
mmokhtari@yu.ac.ir

Sirous Ahmadi

Professor, Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran
sahmadi1973@yahoo.com

Shahabbodin Momenzadeh

Master of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Literature and Humanities, Yasouj University, Yasouj, Iran
shmomeni370@gmail.com

Introduction

Human is a social being. Every person needs certain facilities in his life and requires suitable situations for growth. If a society can meet the needs of its people, the people of that society will grow and strengthen their skills, but if there is a mismatch between their levels of needs and facilities in the society, they will then show different reactions to this situation. One of these reactions to not meeting one's needs is lying. The main purpose of this research was to investigate lying in daily social life and the psychological and social factors affecting it among Yasouj citizens aged 18 to 65 years.

Materials and Methods

The current research was conducted via a survey method and the statistical population included the citizens aged 18 to 65 years in Yasouj City in 2022. 365 people were selected as the statistical sample. The sampling method was based on a multi-stage random cluster. Face validity was used to measure the research validity and internal consistency was applied to measure its reliability by using Cronbach's alpha coefficient. In this research, 4 independent variables and an intermediate variable were considered to explain the phenomenon of lying. The path analysis method was employed to measure the direct and indirect effects of the variables.

Discussion of Results & Conclusion

In this study, the rate of lying was lower than its average value. Meanwhile, the belief dimension of lying was more severe than its behavioral dimension. In other words, people told a lie less in practice, but believed more that lying was necessary in everyday life. The results showed that the rate of

lying decreased with the increasing rate of social security. There was an inverse significant relationship between the two variables of self-esteem and lying among the citizens of Yasouj City. By using the path analysis, it was determined that the feeling of social security through self-esteem had a significant relationship with lying. Also, the more exposure to the lying situation there was, the more rate of lying occurred. Moreover, there was an inverse significant relationship between the variables of religiosity, age, and lying rate among the citizens. There were no significant differences in the levels of lying based on the variables of gender and level of education. The average rate of lying was shown to be higher in the single compared to the married people. The results of multivariate regression analysis revealed that the variables of social security, exposure to a lying situation, religiosity, self-esteem, and level of education could simultaneously explain 32.5% of the dependent variable.

People learn deviant behaviors in the process of their growth in the society. This causes a disruption in the order of

*Corresponding author

Mokhtari, M., Ahmadi, S., and Momenizadeh, S. (2022). Investigating social and psychological factors that affect lying in daily life: A case study of 18-65-year-old citizens in Yasouj City. *Strategic Research on Social Problems in Iran*, 11(2), 123-146.

2645-7539 / © 2022 University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2023.135376.1847>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26457539.1401.11.2.5.8>

the society by itself and exposes the structure of the society to the danger of disorder. The results obtained from analysis of the findings showed that there was a rate of lying in the studied society although its level was below the average level. There were many factors that could answer the question of why lying occurred. In this research, it was the feeling of social security that influenced whether to tell a lie or not. People need security from the beginning of their life and search for it. According to Giddens, there is a need for existential security in the unconscious structure of the mind. Yet, people who want to achieve it look at their social environment; when they feel that this sense of security is threatened, they look for solutions for it. Lying can be a temporary means to meet the need for existential security. In general, it could be concluded that the variables of social security, exposure to lies, religiosity, and self-esteem played an important role in explaining the variable of lying. Lying becomes widespread when social security is endangered and gradually weakens people's self-esteem on the one hand and the sources of external control lose their abilities in such a situation on the other hand. Regarding the variable of religion, it could be stated that this variable was an important deterrent factor for showing a deviant behavior. Religion always encourages people to do a correct act and be honest since a truthful and honest person has a high position in the eyes of God. This problem of lying is especially intensified when a person has had an experience of it in his childhood and his subconscious mind also accompanies him in this path. A person who has grown up in a poison or an environment, in which lying has been frequently practiced, will certainly carry out the same behavior in adulthood. Thus, there are a set of factors that may lead to a deviant behavior.

Keywords: Lying, Feeling Social Security, Self-Steem, Yasouj

References

- Afrasiabi, H., and MohammadiChigoui, A. (2015). *Investigating the relationship between social honesty and the feeling of anomie among the citizens of Yazd city*, Tehran: the 10th Congress of Pioneers of Progress. (In Persian)
- Ahmadi, H. (2005). *Sociology of deviance*, Tehran: Samt Publication. (In Persian)
- Alivardinia, A., and Salejnejad, S. (2011). Gender Self-control and its effect on deviant behaviors, *Women in Development and Politics*, 9 (4), 4, 5-25. (In Persian)
- Amin, M. (1991). *Blights of language*, Tehran: Offset Kia. (In Persian)
- Arcimowicz, B., Cantarero K., and Soroko, E. (2015). Motivation and consequences of lying. *A Qualitative Analysis of Everyday Lying*, FQS, 16(3), 1-21.
- Baker Kimberly, M. (2008). *I am just not nure what we are going to do with her: Ambivalence and conflict in drug court decision-making*. Unpublished doctoral dissertation, The University of Texas, Austin, <http://repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/18222> [Accessed: May 15, 2014].
- Bastani, A., and Razmi, M.J. (2014). Indirect ranking of Iranian provinces according to social capital. *Social Welfare Quarterly*, 14 (15), 45-77. (In Persian)
- Biman, W. (2009). *Language, status and power in Iran*, Translated by Reza Moghadam Kia, Tehran: Ney Publication. (In Persian)
- Burton, R. (2001). *Political ethnography*. Translated by Nasser Fakuhi. Tehran: Ney Publication.
- Christopher, A. (2021). *What makes a lie? A novel study investigating the difference between deliberate lies and honest mistakes*. Graduate Theses and Dissertations Retrieved from <https://scholarworks.uark.edu/etd/4125>
- DePaulo, Bella M., and Kashy, Deborah, A. (1998) Everyday lies in close and casual relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 63-79.
- DePaulo Bella, M. (2004). *The many faces of lies*. In Arthur G. Miller (Ed.), *The social psychology of good and evil*, New York: Guilford Press.
- Durkheim, E. (2008). *Rules of sociological method*, translated by Ali Mohammad Kardan, Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Ebnee-Manzour, J.M. (1998). *Language of arab*, Beyroot: Darol Ehyaa. (In Persian)
- Gerlach, P., Teodorescu, K., and Hertwig, R. (2019). The truth about lies: A meta-analysis on dishonest behavior. *Psychological Bulletin*, 145(1), 1-44.
- Ghaffari, Gh. (2011). *Social capital and police security*, Tehran: Sociologists Publication. (In Persian)
- Ghasemi, S., and Muhaddi Gilvai, H. (2016). Sociological study of lying in intersex relationships in the case of tehrancouples (2016-2017). *Women's Research Journal, Institute of Humanities and Cultural Studies*, 8 (3), 116-87. (In Persian)
- Giddens, A. (2008). *Sociology*, Translate by Hassan Chavoshian, Tehran: Ney publication. (In Persian)
- Hashemi, S. (2007). Phone survey of Tehran people about Lying, *Hamshahri Media Studies and Research Center*, In: www.hccmr.com/newsaspx?id. (In Persian)
- Kazemi, A. (2009). *Wandering and Iranian daily life*, Tehran: Ashian Publications. (In Persian)
- Mann, M., Hosman, C.H., Schaalma, H.P., and DeVries, N. K. (2004). Self-esteem in a broad-spectrum approach for mental healthpromotion. *Health Education Research*, 19(4), 357-72.
- Moaidfar, S., and Moghimi Esfandabadi, H. (2011). Examining school factors and their effect on deviant behavior, *Applied Sociology*, 46, 1-20. (In Persian)
- Mustafavi, H. (1989). *Researching the words of the holy Qur'an*. Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance. (In Persian)
- Muhaddesi Gilvai, H., and Falsafi, D. (2014). A sociological analysis of readiness to lie, *Journal of Women's Research, Research Institute of Humanities and Cultural Studies*, 6(1), 133-155. (In Persian)
- Nabizadeh, F. (2015). Identifying the factors influencing the social health of students with emphasis on social networks, *Scientific Journal of Medical System Organization*, 34(4), 312-305. (In Persian)
- Nakhaveli, F., Estaji, A., and Kamyabi Gol, A. (2018). Investigating the speech act of "lying" and its relationship with the variables of age, gender, field of study, geographic region and religion, *Linguistics and Dialects of Khorasan*, 11(20), 85-120. (In Persian)
- Ni, C., Liu, X., Hua, Q., Lv, A., Wang, B., and Yan, Y. (2010). Relationship between coping, self-esteem, individual factors and mental health among Chinese nursing students: A matched case-control study. *Nurse Education Today*, 30, 338-343.

- Parsa, M. (2013). *New field of psychology*, Tehran, Beesat Publication. (In Persian)
- Raymond, A. (2009). *Essential steps in sociology*, Translate by: Bagher Parham, Tehran: Scientific- Cultural Publication. (In Persian)
- Reins, L., and Wiegmann, A. (2021). Is lying bound to commitment? empirically investigating deceptive presuppositions, implicates, and actions, *National Library of Medicine*, 45(2), 1-35.
- Salimi, A., and Davari, M. (2012) *Sociology of deviances*, Tehran: Research Institute of Hawzeh and University. (In Persian)
- Schutz, D., and Schutz, S. E. (2018). *Personality theories*, Translate by Yahya Seyed Mohammadi, Tehran: Virayesh Publication. (In Persian)
- Serajzadeh, H. (2005). *Challenges of religion and modernity*. Tehran: Tarhenoo. (In Persian)
- Setoodeh, H. (2019). *Social pathology*, Tehran: Avai Noor. (In Persian)
- Siegel, J. (2011). *Juvenile delinquency*, fourth edition, wadsworth: Belmont.
- Statistical yearbook of the country. (2015). Tehran: Iran Statistics Center.
- Tan Arai, Sh. (2017). *Investigating the social causes affecting lying among marriages leading to divorce*, ministry of science, research and technology, Master's Thesis, Department of Social Research, Al-Zahra University. (In Persian)
- Verigin, B.L., Ewout, H., Meijer, G., and Bogaard, A. V. (2019). Lie prevalence, lie characteristics and strategies of self-reported good liars. *Journal of Plos One*, 14(12), 1-16.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران

سال یازدهم، شماره پیاپی (۳۷)، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۱، ص ۱۲۳-۱۴۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۳

مقاله پژوهشی

عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر بر دروغ‌گویی در زندگی روزمره در بین شهروندان ۱۸ تا

۶۵ سال شهر یاسوج

مریم مختاری ^{ID}، دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

mmokhtari@mail.yu.ac.ir

سیروس احمدی، استاد، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران

sahmadi1973@yahoo.com

شهاب‌الدین مؤمنی‌زاده، دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه جامعه‌شناسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه یاسوج، یاسوج،

ایران

shmomeni370@gmail.com

چکیده

زندگی روزمره اجتماعی انسان‌ها همواره در مسیری مستقیم و مطابق با انتظارات افراد جامعه از یکدیگر پیش نمی‌رود. یکی از نمودهای فراز و نشیب در این زندگی روزمره، پدیده دروغ‌گویی است. هدف اصلی این پژوهش، بررسی دروغ‌گویی در زندگی روزمره اجتماعی و عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر بر آن در بین شهروندان ۱۸ تا ۶۵ سال شهر یاسوج است. پژوهش حاضر به روش پیمایشی انجام شد. جامعه آماری را شهروندان ۱۸ تا ۶۵ سال شهر یاسوج در سال ۱۴۰۰ تشکیل می‌دهند که تعداد ۳۶۵ نفر به‌عنوان نمونه آماری به دست آمد. شیوه نمونه‌گیری، خوشه‌ای تصادفی چندمرحله‌ای بود. برای سنجش اعتبار ابزار تحقیق از اعتبار صوری و برای سنجش پایایی، از همسانی درونی به روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج نشان داد هرچه میزان احساس امنیت اجتماعی افزایش پیدا می‌کند، میزان دروغ‌گویی کمتر می‌شود. بین دو متغیر عزت نفس و میزان دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج رابطه معکوس و معناداری وجود داشت. به‌علاوه اینکه با استفاده از تحلیل مسیر، مشخص شد احساس امنیت اجتماعی از طریق عزت نفس نیز با دروغ‌گویی رابطه معناداری دارد. همچنین هرچه میزان مواجهه با دروغ در دوران کودکی بیشتر باشد، میزان دروغ‌گویی نیز بیشتر می‌شود. بین متغیرهای باورهای دینی، سن و میزان دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج رابطه معکوس و معناداری وجود داشت؛ اما بین دروغ‌گویی برحسب متغیرهای جنسیت و تحصیلات پاسخگویان تفاوت معنی‌داری وجود نداشت و میانگین دروغ‌گویی در افراد مجرد بیشتر از متأهلین نشان داده شد. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد متغیرهای امنیت اجتماعی، مواجهه با دروغ، باورهای دینی و عزت نفس به‌طور هم‌زمان توانستند ۳۲/۵ درصد از متغیر وابسته را تبیین کنند. **واژه‌های کلیدی:** دروغ‌گویی، احساس امنیت اجتماعی، عزت نفس، یاسوج.

نویسنده مسئول

مختاری، م.؛ احمدی، س. و مؤمنی‌زاده، ش. (۱۴۰۱). «عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر بر دروغ‌گویی در زندگی روزمره در بین شهروندان ۱۸ تا ۶۵ سال شهر یاسوج». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۱۱(۲)، ۱۲۳-۱۴۶.

2645-7539 / © 2022 University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/srsp.2023.135376.1847>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.26457539.1401.11.2.5.8>

مقدمه

امروزه زندگی روزمره در مطالعات جامعه‌شناسانه جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است؛ هرچند «امر روزمره همانند همه محصولات و عناصر مدرن، مفهومی مبهم و واجد معانی متعدد است، به یک معنا هم امر پیش پا افتاده محسوب می‌شود. به همین دلیل ممکن است در نگاه اول چندان جدی و مطالعه‌شدنی به نظر نرسد؛ اما این جمله هگل که امر آشنا ضرورتاً امر شناخته‌شده نیست، درخور توجه فیلسوفان زندگی روزمره بوده است. این نکته نه تنها به این معناست که زندگی روزمره می‌تواند موضوع مطالعه باشد، این امر را نیز نشان می‌دهد که بسیاری از متفکران علوم انسانی به پروبلماتیک زندگی روزمره توجه داشته‌اند و مواد تحلیل خود را از آن به عاریت گرفته‌اند» (کازمی، ۱۳۸۸: ۱۶-۱۷). انسان موجودی اجتماعی است. هر فردی در زندگی خود، به امکانات و موقعیت‌هایی برای زندگی نیاز دارد. اگر جامعه‌ای بتواند نیازهای افراد خود را تأمین کند، افراد آن جامعه به رشد و تقویت مهارت‌های خود می‌پردازند؛ این شرایط اگر بین عدم تطابق سطح نیازها و امکانات در جامعه وجود داشته باشد، انسان‌ها واکنش‌های متفاوتی را از خود نشان می‌دهند. یکی از این واکنش‌ها در برابر برآورده نشدن نیازهای فرد، انحراف اجتماعی است.

انحراف به رفتاری اشاره دارد که از هنجارهای اجتماعی به دور است (Siegell, 2011: 6). رفتارهای انحرافی یکی از آسیب‌های اجتماعی‌اند که برخلاف هنجارهای اجتماعی، از فرد سر می‌زنند و کارکردهای او را مختل می‌کنند و به تبع آن، کارکرد خانواده و جامعه را تحت‌الشعاع قرار می‌دهند (علی‌وردی‌نیا و صالح‌نژاد، ۱۳۹۰: ۹). افراد در فرایند رشد خود در جامعه، با رفتار انحرافی مواجه می‌شوند و آن را فرا می‌گیرند که این خود باعث بروز اختلال در نظم جامعه می‌شود و ساختار جامعه را با خطر بی‌نظمی مواجه می‌کند. کجروی و تخطی از هنجارها همواره در طول تاریخ بشر وجود داشته است. در عصر حاضر، خرده‌فرهنگ‌های بسیاری

در جامعه شکل گرفته‌اند که لزوماً هماهنگی هنجاری و ارزشی ندارند؛ در نتیجه نمی‌توان حتی به‌طور قاطع، تعریف یکسانی را از کجروی و انحراف اجتماعی ارائه داد؛ برای مثال، عده‌ای بدحجابی را افتخار و معیار امتیاز خود می‌دانند و گروهی دیگر آن را در دسته گناهان کبیره قرار می‌دهند (ستوده، ۱۳۹۹: ۳۸). در تمام جوامع بشری، همه افراد به‌طور یکسان از هنجارها و ارزش‌های اجتماعی پیروی نمی‌کنند؛ از این رو، جامعه متابعت‌کنندگان هنجارهای اجتماعی را هم‌نوا و ناقضین آنها را هم‌نوا می‌نامد. از میان اشخاص ناهنجار، کسانی که رفتار ناهنجارشان تداوم داشته باشد، کجرو یا منحرف و رفتار آنها نیز کجروی یا انحراف اجتماعی نامیده می‌شود (معدفر و مقیمی اسفندآبادی، ۱۳۹۱: ۳). یکی از این انحرافات، دروغ‌گویی است. در مفهوم لغوی، دروغ معنای خلاف حقیقت و واقعیت (مصطفوی، ۱۳۶۸: ۳۴) و ضد راست‌گویی (ابن منظور، ۱۴۱۹: ۷۰۴) است. دروغ در اصطلاح، به معنای مطابقت نکردن خبر با واقع است (امین، ۱۳۷۰: ۶۷). گاهی اوقات ما به دروغ متوسل می‌شویم و دیگران نیز به ما دروغ می‌گویند (Depalo, 2004). دروغ‌گویی پدیده‌ای با ابعاد مختلف است. محققان بر زمینه‌هایی تمرکز می‌کنند که در آن دروغ‌گویی و تصمیم‌گیری درباره دروغ‌گویی افراد است (Baker, 2008)؛ برای مثال دروغ‌ها را می‌توان از نظر دروغگو و همچنین روابطی در نظر گرفت که آنها را به هم پیوند می‌دهد. تحقیقات نشان می‌دهد که افراد بسته به درک خود از نزدیکی، اهمیت و سطح صمیمیت روابط، به روش‌های مختلف دروغ می‌گویند (DePaolo and Kashi, 1998). دروغ‌های بی‌اهمیت و کمتری در روابط نزدیک و مهم در مقایسه با روابط زودگذر یا با آشنایان رخ می‌دهد (Depalo, 2004).

در ایران در تحقیقی که با عنوان «نظرسنجی از مردم تهران درباره خصوصیات ایرانی‌ها»، درباره مهم‌ترین خصوصیت‌های منفی ایرانیان انجام شده است، دروغ‌گویی در مقام نخست قرار می‌گیرد و ۱۲ درصد از پاسخگویان، مهم‌ترین صفت منفی ایرانیان را دروغ‌گویی دانسته‌اند

هرگز روی رستگاری نخواهند دید»^۱ یا خداوند در سوره‌ای دیگر از قرآن کریم می‌فرماید: «آگاه باشید مردم که برای خداست دین خالص، نه دین مخلوط با غیر خدا آن کسانی که گرفتند سوای خدا دوستانی برای پرستش، گویند: نمی‌پرستم اینها را مگر برای آنکه نزدیک گردانند این بت‌ها ما را به خدا. نزدیکی کامل البته خدا حکم می‌کند میان ایشان در آنچه اختلاف می‌کنند در دین خود، خدا راه نمی‌نماید کسی را که او دروغگو و ناسپاس است»^۲.

شهر یاسوج، یکی از شهرهایی است که توجه به موضوع دروغ‌گویی در آن حائز اهمیت است؛ زیرا در این شهر یک بافت سنتی و قومی حاکم است که فرهنگ قومی آن بر اعتماد، حمایت و انسجام تأکید دارد. قدمت قوم لر در ایران از دوران باستان حکایت از یک روح جمعی دارد. مهم‌ترین خصوصیات یک قوم را نیاکان مشترک، سرزمین مشترک، زبان مشترک، فضاهاى مشترک زیستی، رسوم و آداب مشترک، ارزش‌های مشترک، احساس تعلق به یک گروه واحد معرفی می‌کند (برتون، ۱۳۸۰)؛ اما نتایج تحقیق باستانی و رزمی (۱۳۹۴) دربارهٔ رتبه‌بندی استان‌ها برحسب سرمایه اجتماعی، حکایت از آن دارد که استان کهگیلویه و بویر احمد علی‌رغم این صبغه فرهنگی، به‌همراه استان ایلام، پایین‌ترین رتبه را دارد؛ بنابراین بین صبغه فرهنگی و وضع موجود سرمایه اجتماعی در این استان، یک شکاف وجود دارد. کمبود سرمایه اجتماعی می‌تواند نبود اعتماد و ارزش‌های مشترک را به تصویر بکشد و در چنین شرایطی دنبال کردن منافع فردی با ترفندهای گوناگون و ازجمله دروغ‌گویی محتمل می‌شود. با توجه به شکاف بین فرهنگ آرمانی و فرهنگ موجود در جامعه ایرانی، اسلامی و در شهر یاسوج بین فرهنگ قومی و وضع موجود، رصد موضوع دروغ‌گویی به‌خصوص در شهر یاسوج حائز اهمیت و یک مسئله تأمل‌شدنی است. بر این اساس، سؤال اساسی پژوهش حاضر این است که میزان

(صدا و سیما، ۱۳۷۴؛ به نقل از محدثی گیلوایی و فلسفی، ۱۳۹۴)؛ البته این نظرسنجی به توصیف آماری اکتفا می‌کند و از این فراتر نمی‌رود. بر طبق یافته‌های تحقیق مشابه دیگری با عنوان «نظرسنجی از مردم تهران دربارهٔ دروغ»، که از طریق مرکز مطالعات و تحقیقات روزنامه همشهری در سال ۱۳۸۶ به‌صورت نظرسنجی تلفنی از مردم تهران دربارهٔ دروغ‌گویی انجام شده است، به باور ۵۲ درصد افراد، در مواردی می‌شود راست نگفت و ۴۸ درصد می‌گویند همیشه باید راست گفت. از میان ۶۲۵ نفر پاسخگویی که راست‌نگفتن را در برخی مواقع مجاز دانسته‌اند، ۵۴ درصد دروغ مصلحت‌آمیز، ۲۱ درصد پیشگیری از فتنه و جنجال، ۱۷ درصد رهایی از گرفتاری و ۸ درصد کسب منافع شخصی را از موارد مجاز دروغ‌گویی بیان کرده‌اند. همچنین بیشتر پاسخگویان، معادل ۹۹ درصد، وجود دروغ در جامعه را تأیید کرده‌اند. درنهایت به باور بیشتر پاسخگویان، معادل ۴۸ درصد، ۸۰ تا ۱۰۰ درصد از مردم راست نمی‌گویند (هاشمی، ۱۳۸۶).

فرهنگ آرمانی جامعه ایرانی، فرهنگ اسلامی است که در آن دروغ به‌شدت نکوهش شده است. دروغ از بدترین معایب زشت‌ترین گناهان و منشأ بسیاری از مفاسد است؛ تا آنجا که یکی از گناهان کبیره به‌شمار می‌رود، از رذایل اخلاقی محسوب می‌شود و قرآن و روایات معصومین (علیهم السلام) آن را به‌شدت مذمت و نکوهش کرده‌اند. اسلام بیش از دیگر ادیان، دروغ را زشت و ناپسند می‌شمارد، دروغ‌گویان و خیانتکاران را ملامت می‌کند، صداقت را زیبا و پسندیده می‌داند و از صادقان و درستکاران تعریف و تحسین می‌کند. اسلام صداقت و درستکاری را در کنار تقوا و پرهیزکاری قرار می‌دهد و از نظر آن هرکس صداقت را از دست بدهد، با تقوا و پرهیزکاری نیز بیگانه می‌شود. قرآن کریم آیات زیادی دربارهٔ این مسئله بیان می‌کند: «شما نباید از پیش خود به دروغ چیزی را حلال و چیزی را حرام گویند و به خدا نسبت دهید تا بر خدا دروغ بندید که آنان که بر خدا دروغ بندند،

^۱ سوره نحل، آیه ۱۱۶

^۲ سوره زمر، آیه ۳

دروغگویی رابطه منفی وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد نوع شغل با دروغگویی تأثیر معنی‌داری ندارد، ولی تحصیلات بر دروغگویی تأثیر دارد.

نخاوی و همکاران (۱۳۹۸) مطالعه‌ای را با عنوان بررسی کنش گفتار «دروغ» و رابطه آن با متغیرهای سن، جنسیت، رشته تحصیلی، منطقه جغرافیایی و مذهب انجام داده‌اند. نتایج این بررسی‌ها نشان داد که نمونه‌های بالای دروغ در زبان فارسی سه مؤلفه دارد: مؤلفه بیان خبر، مؤلفه کذب‌بودن خبر و مؤلفه قصد فریب داشتن. نتایج همچنین نشان داد که تنها میان متغیر منطقه جغرافیایی و مفهوم دروغ همبستگی و ارتباط وجود دارد و میان دیگر متغیرهای مدنظر با کنش گفتار دروغ، تفاوت معنادار مشاهده نشد.

جیونگ چو^۱ (2011) نیز مقاله‌ای با عنوان «تفاوت‌های فرهنگی در نحوه تبیین گرایش افراد به دروغگویی و راست‌گویی» نوشته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در جوامع فردگرا، بهانه‌های رابطه‌محور چندان پذیرفته نیست. در واقع در این فرهنگ‌ها، صفات فردی مهم‌تر از عناصر فرهنگ‌های جمع‌گرایانه نظیر فرهنگ کره هستند (به نقل از قاسمی و محدثی گیلوایی، ۱۳۹۶).

هریس^۲ (2013) در کتاب *دروغ/اراده آزاد*، دروغ، بی‌اعتمادی و قابل اعتماد نبودن را در عملی واحد خلاصه می‌کند. دروغ هم ناتوانی از فهم دیگران است، هم بی‌اشتیاقی به فهمیده شدن. دروغ گفتن نوعی پس‌نشستن از ایجاد رابطه است. ما با دروغگویی، امکان نگاه به جهان را آن‌چنان که هست، از دیگران دریغ می‌کنیم. بی‌صدقتی ما نه تنها بر تصمیم‌هایی اثر می‌گذارد که دیگران می‌گیرند، غالباً معین نیز می‌کند که آنها اساساً چه تصمیم‌هایی می‌توانند بگیرند (به نقل از قاسمی و محدثی گیلوایی، ۱۳۹۶).

دروغگویی در روابط روزمره اجتماعی در بین شهروندان یاسوجی به چه میزان است؟ و ثانیاً، عوامل روانی و اجتماعی مؤثر بر آن کدام‌اند؟

پیشینه پژوهش

مطالعه محدثی گیلوایی و فلسفی (۱۳۹۴) با عنوان «تحلیلی جامعه‌شناختی از آمادگی برای دروغگویی»، نشان داد که به‌طور کلی زنان کارمند کمتر از دو گروه دیگر و زنان در موقعیت تسهیل‌کننده روابط اجتماعی به نسبت دو موقعیت دیگر، بیشتر دروغ می‌گویند.

افراسیابی و محمدی چنگویی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان بررسی رابطه بین صداقت اجتماعی و احساس انومی در بین شهروندان شهر یزد، نشان دادند بین میزان صداقت اجتماعی و میزان احساس انومی، ۰/۳۱ - بوده است، همچنین سطح معناداری برابر با ۰/۰۰۰ به دست آمده است، یعنی با افزایش میزان احساس انومی در جامعه، میزان صداقت اجتماعی کاهش می‌یابد.

قاسمی و محدثی گیلوایی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «مطالعه جامعه‌شناختی دروغگویی در روابط بیناجنسی» مورد زوج‌های تهران (۱۳۹۵-۱۳۹۶) را بررسی کرده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن بود که نوع روابط زوج‌های دائم و قانونی به‌صورت تام شکل می‌گیرد که در زوج‌های نامزد و هم‌خانه‌ای روابط به‌صورت محدود است. دروغگویی براساس کارکردی که برای فرد دارد، در زوج‌های قانونی و دائم به‌عنوان مفر، در زوج‌های نامزد به‌عنوان تسهیل در رابطه و در زوج‌های هم‌خانه‌ای به‌عنوان سلاح و کسب لذت بیشتر اتفاق می‌افتد.

تن‌آرای (۱۳۹۷) در پژوهش خود علل اجتماعی مؤثر بر دروغگویی را در بین ازدواج‌های منجر به طلاق بررسی کرده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که بین میزان رابطه با فرد سوم، رسانه، اعتیاد و ارتباط با دوستان با دروغگویی، رابطه مثبتی و بین متغیرهای رضایت زناشویی و دین با

¹ Jeong Chu

² Harris

³ Arcimowicz et al.

⁴ Virgin et al.

⁵ Gerlach et al.

⁶ Christopher Provenzo

⁷ Reins & Wiegmann

طبقه‌بندی اشتباهات صادقانه و دروغ‌های عمدی استفاده می‌کنند. به یاد ماندن و نداشتن انگیزه، رایج‌ترین دلیلی بود که شرکت‌کنندگان برای طبقه‌بندی یک گزاره نادرست به‌عنوان یک اشتباه صادقانه ارائه کردند. انگیزه، شهرت و وجود نشانه‌های غیرکلامی بیشتر با دروغ‌های عمدی مرتبط بود.

مطالعه رین و ویگمن^۷ (2021) درباره‌ی آیا دروغ گفتن ملزم به تعهد است؟ بررسی تجربی پیش‌فرض‌ها، مفاهیم و اقدامات فریبنده را نشان داد که افراد در واقع دروغ گفتن با ابزارهای غیرمستقیم را ممکن می‌دانند و این نشان می‌دهد که مردم مفهوم گسترده‌تری را از دروغ‌گویی، نسبت به آن چیزی دارند که معمولاً فرض می‌شود. قضاوت‌های دروغ تا حدی که تصور می‌شود، دروغ‌گویان را به ادعاهای نادرست باور شده‌ای متعهد می‌کند که اعلام کرده‌اند.

با مرور پژوهش‌های پیشین می‌توان دریافت که در تحقیقات داخلی، به مباحث بسیاری از جمله بررسی صداقت اجتماعی و احساس انومی، مطالعه‌ی جامعه‌شناختی دروغ‌گویی در روابط بیناجنسی، علل اجتماعی مؤثر بر دروغ‌گویی و همچنین بررسی رابطه‌ی دروغ با متغیرهای سن و جنسیت و رشته تحصیلی و مذهب پرداخته شده است. تحقیقات خارجی نیز بیشتر به بحث جامعه‌شناختی دروغ، تفاوت فرهنگی، عوامل موقعیتی، بی‌اعتمادی، ویژگی‌های دروغ و ... پرداخته‌اند. هرکدام از یک جنبه، این مسئله را بررسی کرده‌اند. همچنین این پژوهش‌ها بیشتر در راستای بیان دیدگاه‌ها، نگرش‌ها و احساسات در ارتباط با مسئله میزان دروغ‌گویی است. در ارتباط با میزان دروغ‌گویی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل روانی و اجتماعی مؤثر بر آن در استان کهگیلویه و بویراحمد و خصوصاً شهر یاسوج، پژوهشی برای بررسی هرچه بیشتر این مسئله انجام نشده است. در همین راستا در این پژوهش، میزان دروغ‌گویی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل روانی و اجتماعی مؤثر بر آن در بین شهروندان در شهر یاسوج بررسی می‌شود.

آرکو مویزو همکاران^۳ (2015) به تحلیل کیفی انگیزه و پیامدهای دروغ‌گویی (دروغ روزمره) پرداخته‌اند. تجزیه و تحلیل موضوعی مطالب به‌دنبال عناصر تدوین نظریه، به نوع‌شناسی دروغ‌پردازی گسترده‌ای منجر شد که نه تنها شامل هدف دروغ (دروغگو در مقابل دیگران)، شامل انگیزه (حفاظت در مقابل آوردن مزایا) نیز می‌شود. تجزیه و تحلیل آنچه مانع از بیان حقیقت می‌شود، یعنی مجازات‌ها، از دست دادن روابط، ناراحتی افراد دروغگو و پیش‌بینی نکردن انتقاد برای بیان حقیقت است.

ویرجین و همکاران^۴ (2019) مطالعه‌ای را با عنوان «شیوع دروغ، ویژگی‌های دروغ و استراتژی‌هایی که دروغ‌گویان خوب گزارش می‌دهند» انجام دادند. یافته‌های فراتحلیلی نشان می‌دهد که موفقیت آشکارسازی یک تعامل فریبنده، بیشتر به عملکرد دروغگو متکی است تا آشکارسازی دروغ. رتبه‌بندی‌های بالاتر از توانایی فریب‌کاری با گزارش‌های خود درباره‌ی گفتن دروغ‌های بیشتر در روز، گفتن دروغ‌های بی‌اهمیت، دروغ گفتن به همکاران و دوستان و ارتباط دروغ‌ها از طریق تعاملات چهره به چهره، همبستگی مثبت داشت.

گرلاچ و همکاران^۵ (2019) در مقاله‌ای به حقیقت درباره‌ی دروغ، یک فراتحلیل را درباره‌ی رفتار غیرصادقانه انجام دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد که رفتار غیرصادقانه هم به عوامل موقعیتی، مانند میزان پاداش و عوامل خارجی و هم به عوامل شخصی، مانند جنسیت و سن شرکت‌کننده بستگی دارد. علاوه بر این، مطالعات آزمایشگاهی با عدم صداقت بیشتر از مطالعات میدانی و استفاده از فریب در آزمایش‌ها، با عدم صداقت کمتر همراه است. تا حدودی، پارادایم‌های تجربی مختلف به نتایج متفاوتی می‌رسند.

کریستوفر پروویزو^۶ (2021) در پایان‌نامه خود، با بررسی چه چیزی یک دروغ را می‌سازد؟ تفاوت بین دروغ‌های عمدی و اشتباهات صادقانه را بررسی کرده است. نتایج نشان داد که شرکت‌کنندگان از انواع مختلف نشانه‌ها برای

چارچوب نظری پژوهش

ملموس‌ترین هستی‌های اجتماعی به زندگی روزمره ارتباط دارند؛ اما به همان نسبت که زندگی روزمره برای ما بدیهی و آشناست، پیچیده و مبهم است و با پیچیده‌تر شدن جوامع، زندگی روزمره پیچیده‌تر می‌شود. زندگی روزمره پیدا، پنهان، مبهم و آشکار است، پیداست؛ زیرا همه افراد تا حدی جنبه‌های آن را درک می‌کنند. تقریباً همه می‌دانند که چگونه با دیگران تعامل کنند، راه بروند، بخندند و یا عشق و نفرتشان را به دیگران ابراز کنند. پنهان است؛ زیرا زندگی روزمره در عمیق‌ترین لایه‌های روان انسان ریشه دارد. واقعیت‌های زندگی روزمره مربوط به همه است؛ یعنی همه کنشگران اجتماعی و تمامی گروه‌ها و اقشار آن را پدید می‌آورند. رفتارهای روزمره، معمولاً و نوعاً آگاهانه، از روی تأمل و مبتنی بر محاسبات عقلانی نیست، بلکه ناشی از عادت‌واره‌ها و «ته‌نشست‌ها» است.

نخستین تلاش‌ها برای تبیین رفتارهای انحرافی اساساً در حوزه زیست‌شناسی انجام شد و طی آن عوامل جسمانی و زیستی نظیر نقص بدنی، شکل جمجمه، ناهنجاری‌های کروموزومی و ژنتیکی، مبنای بروز رفتارهای انحرافی تلقی شد (احمدی، ۱۳۸۴: ۲۳)؛ اما بعداً نظریه‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناختی از اهمیت برخوردار شدند. وقتی که شخصی به دروغ متوسل می‌شود، دروغ را نه برای دوری از زندگی روزمره داشتن با مردم، بلکه برای تداوم آن می‌گوید. به عبارتی فرد در راستای امنیت بنیادین وجودی در زندگی روزمره است که دروغ را برمی‌گزیند. براساس نظام امنیت بنیادین، شخص وجود خود را در ارتباط با دنیای متشکل از آدم‌ها و اشیا تجربه می‌کند، دنیایی که از طریق اعتماد بنیادین، شناسایی شده و سازمان یافته است. «نظام امنیت بنیادین، منشأ احساس امنیت وجودی است و از نظر هستی‌شناختی، ایمن بودن یعنی در اختیار داشتن پاسخ‌هایی در سطح ناخودآگاه و خودآگاهی عملی برای بعضی پرسش‌های وجودی بنیادین که همه آدمیان در طول عمر خود به نحوی

مطرح کرده‌اند» (گیدنز^۱، ۱۳۸۷: ۷۲). امنیت هستی‌شناختی، دلالت بر نوعی احساس تداوم پایداری در فرد دارد که مستلزم وجود اطمینان به استمرار و دوام محیط اجتماعی و هویت شخصی است که این امر، پیوند وسیعی با میزانی از اطمینان، اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی دارد. «البته پیوند و ارتباط بین امنیت هستی‌شناختی و اعتماد اجتماعی، یک پیوند دوسویه و متعامل است؛ به گونه‌ای که هرچه افراد از امنیت هستی‌شناختی بیشتر برخوردار باشند، نسبت به محیط و دیگران اعتماد بیشتری خواهند داشت و با کاهش امنیت هستی‌شناختی افراد، اعتماد متقابل اجتماعی آنها نیز کاهش پیدا می‌کند» (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۰۶).

گیدنز معتقد است که خودآگاهی که پایه شناختی احساس امنیت وجودی را شکل می‌دهد، خصلت بارز رفتار انسانی در بیشتر فرهنگ‌هاست. در جریان عادی زندگی روزمره، امنیت وجودی برحسب نوعی قرارداد اجتماعی تأمین می‌شود و کسانی که از این قراردادها تخطی کرده باشند، به نوعی تشویش و اضطراب درونی دچار می‌شوند. از نگاه گیدنز، احساس اضطراب از اوضاع و احوال آشفته و سردرگم ناشی می‌شود. در اینجا مفهوم شرم همان اضطراب و نگرانی عمیق نسبت به روایت رسمی و زندگی‌نامه است. گیدنز روایت بیوگرافیک را داستانی می‌داند که هویت و کیستی شخص از طرف دیگران و فرد فهم می‌شود. شرم ریشه‌های عزت و اعتماد به نفس را می‌سوزاند. احساس اضطرابی که از ناشایستگی خود شکل می‌گیرد، به شدت به ناامنی وجودی می‌انجامد. در اینجا کنشگر مضطرب است؛ زیرا نتوانسته است از هویت، روایت و زندگی‌نامه خود در برابر فشارهای بیرونی محافظت کند. زمانی که شخص براساس سرکوب هویت توسط دیگری، روایت‌ها و گفتمان موجود خود را در معرض خطر می‌بیند، دست به کنشگری می‌زند که از نگاه گیدنز این کنشگری می‌تواند کنشگری براندازانه باشد. احساس ناامنی هستی‌شناختی و به خطر افتادن هویت، در نهایت می‌تواند به

¹ Giddens

در آمریکا بود. او بحث ابعاد التزام دینی را در این کشور زنده کرد و با همکاری استارک در سال ۱۹۶۵، به شرح و بسط الگوی جدیدی از دینداری پرداخت. هدف اصلی آنها، عموماً درک شیوه های گوناگونی بود که مردم با توسل به آن، خود را مذهبی تلقی می کردند. گلاک و استارک^۳ بر این عقیده بودند که به رغم آنکه ادیان جهانی در جزئیات بسیار متفاوتند، اما حوزه های کلی دارند که دینداری در آن حوزه ها و یا ابعاد، جلوه گر می شود (سراجزاده، ۱۳۸۴: ۵۹). آنها برای دینداری چهار بعد اصلی «عمل»، «باور»، «تجربه»، «دانش یا معرفت» را با عنوان ابعاد عمومی الزام دینی مطرح کرده اند (سراجزاده، ۱۳۸۴: ۷۴). از نظر دورکیم^۴، تمامی مناسک و اعمال دینی در ادیان «کارکرد اجتماعی دارند و هدف آنها زنده نگه داشتن حس تعلق به گروه و مواظبت از اعتقاد و ایمان است» (سراجزاده، ۱۳۸۴: ۶۴). این تصویر مدنظر دورکیم، حاکی از آن است که دینداری می تواند در راستای ایجاد تعلق اجتماعی، فرد را از دروغ گفتن بازدارد.

افراد جامعه ضمن اینکه حسب منابع کنترل بیرونی و درونی را در اختیار دارند، می توانند رفتار خود را در جامعه کنترل کنند؛ اما آنچه از دوران کودکی بر ذهن فرد نقش ببندد و در ضمیر ناخودآگاه ثبت شود، فراتر از منبع کنترل می تواند همواره به طور ناملموس همراه فرد باشد و رفتار فرد را به طور ناخودآگاه متأثر کند. همان طور که افراد احترام به هنجارها و قوانین را یاد می گیرند، به همان صورت نیز مستعد آموختن بی احترامی به هنجارها و قوانین اند؛ این امر بستگی به جامعه پذیری آنان دارد. بندورا^۶ معتقد بود بیشتر رفتارهای انسان از طریق مشاهده و در طول فرآیند الگوسازی آموخته می شود (سلیمی و داوری، ۱۳۹۲: ۴۰۲). بنا به این نظریه، یادگیری از راه مشاهده، تقلید و الگوبرداری انجام می شود و به عامل تقویتی نیاز ندارد. به عقیده بندورا، یادگیرنده باید بر توجه و علاقه، توانایی تقلید و الگوبرداری را داشته باشد. یادگیری

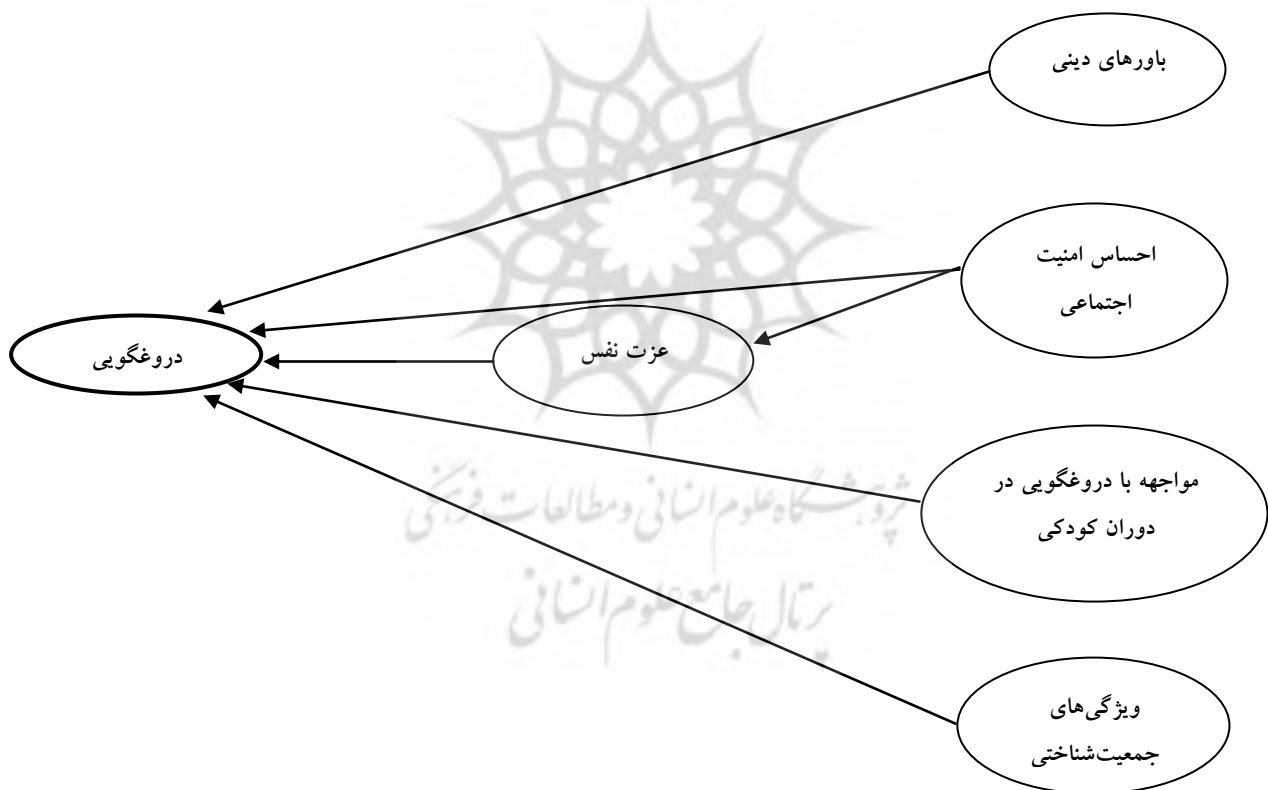
بازسازی هویتی منجر شود. زمانی که ناامنی در جامعه ریشه دوانده باشد، فرد را به سمت دروغ پردازی می کشاند تا بتواند از اضطراب خود کم کند و به امنیت وجودی خود بیفزاید. با توجه به نقش خودآگاهی به عنوان پایه شناختی احساس امنیت وجودی، اینکه فرد در زندگی روزمره به خودآگاهی برسد که نمی تواند در محیط زندگی اش، امنیت خود را حفظ کند، در حقیقت امنیت وجودی خود را به سبب محیط بیرونی ناامن، در مخاطره می بیند و به دروغ متوسل می شود. بر این اساس، احساس امنیت اجتماعی است که می تواند امنیت وجودی فرد را تأمین و به این ترتیب در فرد، یک خودآگاهی ایجاد کند که امنیت وجودی دارد یا خیر. به تبع این شرایط، فرد در ضمیر آگاه خود به یک درجه از خویشتن داری می رسد. از جنبه روانی کوپر اسمیت^۱، خویشتن داری را عامل بسیار مهمی در ایجاد رفتار می داند و عقیده دارد افرادی که خویشتن داری مثبت دارند، رفتارشان اجتماع پسندتر از افرادی است که خویشتن پنداری آنها منفی است. خویشتن پنداری عبارت است از عقیده و پنداری که فرد درباره خود دارد. این عقیده و پندار به تمام جوانب خود یعنی، جنبه های جسمانی، عقلانی و روانی فرد مربوط می شود. تصورات انسان درباره هر کدام از عوامل فوق، رفتار مشخص و معینی را به وجود می آورد (فیروزآبادی به نقل از نبی زاده، ۱۳۹۵)؛ بنابراین عزت نفسی که از خویشتن پنداری مثبت شکل می گیرد، می تواند دروغ گفتن را به عنوان یک رفتار ناشایست، حتی در شرایطی کم کند که احساس امنیت اجتماعی پایین است.

علاوه بر اینکه عزت نفس به عنوان یک منبع کنترل درونی می تواند فرد را از دروغ گفتن بازدارد، منبع کنترل بیرونی نیز می تواند به رفتار فرد جهت دهد. منابع کنترل بیرونی متعددی که در یک جامعه دینی می توان از مهم ترین منابع کنترل بیرونی که به خصوص به نکوهش دروغ نیز تأکید زیادی دارد، به دین و دینداری افراد اشاره کرد. چارلز گلاک^۲ طی دو دهه ۵۰-۶۰ میلادی در تلاش برای فهم و تبیین دین

³ Stark⁴ Durkheim⁶ Bandura¹ Coppersmith² Charlz Gelac

خود نیاز دارد و بنابراین احساس امنیت اجتماعی می‌تواند تأمین‌کننده امنیت وجود فردی باشد، با داشتن احساس امنیت اجتماعی است که فرد خویشتن‌دار و دارای عزت نفس، به واسطه آن حس امنیت شکل می‌گیرد و از این طریق، رفتار فرد از یک منبع کنترل درونی تأثیر می‌پذیرد. در کنار این فرایند، منبع کنترل بیرونی که اهم آن در جامعه دینی، باورهای دینی است، می‌تواند جهت‌دهنده به رفتار افراد باشد، افراد را از دروغگویی بازدارد و به‌عنوان یک پدیده اجتماعی، تنها به شرایط بیرونی بستگی ندارد و هم‌زمان می‌تواند از عوامل روانی و اجتماعی تأثیر پذیرد که در این پژوهش بنا بر نظریه‌های مطالعه‌شده، مدل نظری زیر استخراج می‌شود.

اجتماعی، بنا بر مشاهده و تقلید، به‌طور ناخودآگاه در بسیاری از افراد به‌صورت مثبت و منفی انجام می‌گیرد و پیامدهای ثمربخش یا زیان‌بار خود را به دنبال خواهد داشت (پارسا، ۱۳۹۳: ۲۱۷). ازجمله رفتارهای مرتبط با دروغگویی از دوران کودکی، مواجهه فرد با دروغ است. اطرافیان وقتی به دروغ سخن می‌گویند و کودک آن را مشاهده می‌کند، عملاً از طریق مشاهده و الگوبرداری، دروغگویی را در خود درونی می‌کند. با یک جمع‌بندی می‌توان گفت دروغگویی در یک فرایند پیچیده‌ای از مراودات اجتماعی شکل می‌گیرد که بنا بر نظریه‌های پژوهش حاضر، می‌توان این فرایند را این‌گونه تبیین کرد که ابتدا فرد به امنیت وجودی در محیط اجتماعی

شکل ۱- مدل نظری تحقیق

Fig 1- Research theoretical model

فرضیه‌های تحقیق

بین باورهای دینی و دروغگویی رابطه معناداری وجود دارد.
بین احساس امنیت اجتماعی و دروغگویی رابطه معناداری

وجود دارد.

بین عزت نفس و دروغگویی رابطه معناداری وجود دارد.
بین احساس امنیت اجتماعی و عزت نفس رابطه

معناداری وجود دارد

بین مواجهه با دروغ در دوران کودکی و دروغ‌گویی رابطه معناداری وجود دارد.

بین میزان باورهای دینی و میزان دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج رابطه معناداری وجود دارد.

آیا بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت، تحصیلات، وضعیت شغلی و تأهل) و دروغ‌گویی رابطه معنادار وجود دارد؟

روش پژوهش

روش استفاده‌شده برای انجام این پژوهش، روش پیمایش است. برای گردآوری اطلاعات پیمایشی در این تحقیق، از پرسش‌نامه استفاده شده است. برای سنجش متغیر عزت نفس، از پرسش‌نامه استاندارد روزنبرگ و باورهای دینی از پرسش‌نامه استاندارد استفاده شد. برای سنجش دیگر متغیرها، از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. متغیر وابسته دروغ‌گویی در دو بعد اعتقادی (۵ گویه) و رفتاری (۹ گویه) سنجیده شد. متغیر مواجهه با دروغ‌گویی نیز با (۶ گویه) محقق

ساخته شده بود. جامعه آماری تحقیق حاضر را تمامی شهروندان ۱۸ تا ۶۵ سال شهر یاسوج در سال ۱۴۰۰ تشکیل می‌دهند که ۷۵۰۰۰۰ نفرند (سالنامه آماری، ۱۳۹۵)، که به‌علت استقلال این رده سنی انتخاب شدند. با استفاده از فرمول کوکران، با سطح خطای ۵ درصد و سطح اطمینان ۹۵ درصد، نمونه آماری با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران، تعداد ۳۶۵ نفر به‌عنوان نمونه آماری در دسترس انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای است. بر این اساس، برای نمونه‌گیری در گام اول براساس نقشه راهنمای مناطق شهرداری یاسوج، مناطق سه‌گانه شهر یاسوج مشخص شد، در گام دوم تعداد محلات هر منطقه مشخص شد؛ سپس با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای، محلاتی انتخاب شد، در این محله‌ها، خیابان‌هایی مشخص شد، از بین خیابان‌ها یک خیابان و از بین کوچه‌های آن خیابان، به‌صورت یک در میان، خانه‌ها انتخاب شد و پرسش‌نامه میان افرادی که توانایی پاسخگویی داشتند، توزیع و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد.

جدول ۱- مناطق مختلف شهر یاسوج

Table 1- Different areas of Yasouj

مناطق	محله‌ها	نمونه تصادفی
۱- سالم‌آباد	ابوذر- کاشانی- ارم- پاهنر- ابن سینا- رجایی- سعدی- معصوم‌آباد بالا-	ابوذر- ابن سینا- رجایی
۲- منطقه مرکزی	مرکز شهر- گلستان- معلم- شاهد- شهدا- امامت- گلزار- انقلاب- هجرت	گلستان- هجرت- شاهد- انقلاب
۳- شرف‌آباد و حومه	شرف‌آباد- تختی- شهرک جهاد- شهرک امام علی- دولت‌آباد- شهرک میلاد- آزادگان	شرف‌آباد- شهرک امام علی- دولت‌آباد

KMO از سطح معناداری مناسبی برخوردار بود و کل گویه‌ها در دو بعد ۴۵/۳۵ درصد، واریانس مربوط به این متغیر را پوشش می‌دادند. تحلیل عاملی اکتشافی از دو بعد متغیر دروغ‌گویی حمایت کرد و گویه‌های هر بعد از بار عاملی مناسبی برخوردار بودند. برای پایایی گویه‌های متغیرهای مستقل و وابسته از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای محاسبه‌شده برای متغیر میزان دروغ‌گویی ۰/۷۸،

اعتبار یا روایی، درجه‌ای است که ابزار، چیزی را که ادعا می‌کند اندازه می‌گیرد، اندازه‌گیری می‌کند. برای اعتبار پرسش‌نامه از دو روش استفاده شده است: یکی اعتبار صوری، به این صورت که تأییدیه، همفکری و نظرخواهی متخصصان امر در نظر گرفته شده است. همچنین از روش تحلیل عاملی برای تعیین اعتبار سازه گویه‌های مربوط به متغیر وابسته استفاده شد که در دو بعد رفتاری و اعتقادی سنجیده شده بود. آزمون

یافته‌ها نشان داد بیشترین فراوانی مربوط به میزان تحصیلات لیسانس با ۱۵۷ نفر معادل ۴۳ درصد و کمترین فراوانی مربوط به افراد زیر دیپلم و دیپلم با ۶۲ نفر معادل ۱۷ درصد است. در این تحقیق افراد متأهل بیش از افراد مجرد بودند؛ به طوری که ۵۸/۱ درصد نمونه را شامل می‌شدند.

طبق جدول زیر میانگین متغیر وابسته دروغ‌گویی ۳۰/۷۷ است که براساس دسته‌بندی انجام شده، میزان دروغ‌گویی از حد متوسط کمتر است که در این بین بعد اعتقادی دروغ‌گویی شدیدتر از بعد رفتاری دروغ‌گویی بوده است. به عبارتی افراد در عمل، کمتر دروغ می‌گویند و در ذهن بیشتر به این اعتقاد دارند که دروغ گفتن در زندگی روزمره لازم است. میانگین دینداری (۴۸/۷۹) در حد متوسطی قرار دارد. دیگر متغیرهای مستقل و حد واسط پژوهش حاضر نیز تقریباً در حد متوسط‌اند. نظر به اینکه به هر حال واریانس در این متغیرها وجود دارد، می‌توان عوامل مؤثر بر دروغ‌گویی را برحسب متغیرهای موجود تبیین کرد.

دینداری ۰/۸۸، عزت نفس ۰/۷۶، مواجهه با دروغ ۰/۷۷، احساس امنیت اجتماعی ۰/۸۱ است. همچنین برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار spss و از فنون آمار توصیفی مانند جداول توزیع فراوانی، آمارهای میانگین و درصد استفاده شده است. در بخش استنباطی از آزمون‌های آنالیز واریانس و ضریب همبستگی پیرسون و برای تحلیل چندمتغیره از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام و تحلیل مسیر استفاده شده است.

یافته‌های توصیفی

بررسی اطلاعات به دست آمده از پرسش‌نامه‌ها، فراوانی آزمودنی‌ها براساس سن پاسخگویان، بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ سال با ۱۴۸ نفر معادل ۴۰/۵ درصد و کمترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۶۰ سال به بالا با ۶ نفر معادل ۱/۶ درصد بوده است. بیشترین فراوانی مربوط به مردان با ۲۱۸ نفر معادل ۵۹/۷ درصد و کمترین فراوانی زنان با ۱۴۴ نفر معادل ۳۹/۵ درصد بوده است. درباره تحصیلات نیز

جدول ۲ - توزیع توصیفی متغیر وابسته و متغیرهای مستقل

Table 2- Descriptive distribution of dependent variable and independent variables

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر	دامنه
دروغ‌گویی	۳۶۵	۳۰/۷۷	۶/۴۲	۱۸	۶۲	۴۴
بعد اعتقادی	۳۶۵	۱۶/۰۷	۳/۲۷	۵	۲۵	۲۰
بعد رفتاری	۳۶۵	۱۴/۷۰	۵/۸۴	۸	۴۰	۳۲
دینداری	۳۶۵	۴۸/۷۹	۸/۲۹	۱۴	۶۸	۵۴
عزت نفس	۳۵۹	۳۳/۵۷	۶/۵۸	۱۰	۵۰	۴۰
مواجهه با دروغ	۳۶۵	۱۴/۶۲	۳/۵۵	۴	۲۴	۲۰
امنیت اجتماعی	۳۵۸	۴۶/۴۳	۱۴/۵۴	۱۶	۸۰	۶۴
بعد جانی	۳۵۹	۱۵/۴۲	۵/۲۲	۵	۲۵	۲۰
بعد سیاسی	۳۵۸	۱۳/۵۳	۵/۵۳	۴	۲۸	۲۴
بعد مالی	۳۵۹	۱۷/۴۵	۶/۰۸	۵	۳۴	۲۹

بین شهروندان شهر یاسوج، رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین امنیت اجتماعی و دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج،

توصیف متغیر وابسته (دروغ‌گویی)

آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: بین احساس امنیت اجتماعی و دروغ‌گویی در

معنی که هرچه میزان احساس امنیت اجتماعی افزایش پیدا می‌کند، از میزان دروغ‌گویی کاسته می‌شود که در این بین، احساس امنیت سیاسی نسبت به دو بعد دیگر احساس امنیت اجتماعی، ضریب همبستگی بالاتری با دروغ‌گویی دارد.

با اطمینان ۹۹ درصد همبستگی وجود دارد؛ زیرا سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از مقدار خطای پذیرفته شده (۰/۰۵) است؛ بنابراین فرض تحقیق پذیرفته می‌شود و بین دو متغیر احساس امنیت اجتماعی و دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. به این

جدول ۳- ضریب همبستگی بین احساس امنیت اجتماعی و دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج
Table 3- Correlation coefficient between feeling of social security and lying

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
احساس امنیت اجتماعی	-۰/۳۶۵	۰/۰۰۰
امنیت جانی	-۰/۳۰۵	۰/۰۰۰
امنیت سیاسی	-۰/۳۲۴	۰/۰۰۰
امنیت مالی	-۰/۲۹۶	۰/۰۰۰

(۰/۰۵) است؛ بنابراین فرض تحقیق پذیرفته می‌شود و بین این دو متغیر رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. یعنی هرچه میزان عزت نفس بیشتر باشد، میزان دروغ‌گویی کمتر می‌شود.

فرضیه دوم: بین عزت نفس و دروغ‌گویی رابطه معناداری وجود دارد.

بین عزت نفس و دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج با اطمینان ۹۹ درصد همبستگی وجود دارد؛ زیرا سطح معنی‌داری به دست آمده، کمتر از مقدار خطای پذیرفته شده

جدول ۴- ضریب همبستگی بین عزت نفس و میزان دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج
Table 4- Correlation coefficient between self-esteem and lying

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
عزت نفس	-۰/۲۹۰	۰/۰۰۰

بالارفتن احساس امنیت اجتماعی، عزت نفس نیز افزایش می‌یابد و با توجه به اینکه رابطه بین عزت نفس و دروغ‌گویی نیز به لحاظ آماری معنادار بود، می‌توان گفت متغیر عزت نفس هم نقش متغیر حد واسط را ایفا می‌کند و هم به‌طور مستقیم می‌تواند دروغ‌گویی را در روابط روزمره تحت تأثیر قرار دهد.

فرضیه سوم: بین احساس امنیت اجتماعی و عزت نفس رابطه معناداری وجود دارد.

نظر به اینکه عزت نفس به‌عنوان متغیر حد واسط است، لازم است تا رابطه متغیر احساس امنیت اجتماعی و عزت نفس آزمون شود. نتیجه آزمون نشان داد که بین این دو متغیر، همبستگی متوسط و مستقیم وجود دارد؛ به‌طوری که با

جدول ۵- ضریب همبستگی بین احساس امنیت اجتماعی و عزت نفس

Table 5- Correlation coefficient between feeling of social security and self-esteem

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
احساس امنیت اجتماعی	۰/۱۸	۰/۰۰۱

است؛ بنابراین فرضیه تحقیق تأیید می‌شود و بین دو متغیر رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. به این معنی که هرچه میزان مواجهه با دروغگویی در دوران کودکی بیشتر باشد، میزان دروغگویی فرد بیشتر می‌شود.

فرضیه چهارم: بین مواجهه با دروغ در دوران کودکی و دروغگویی در زندگی روزمره رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون حاکی از آن است که بین مواجهه با دروغ در دوران کودکی و میزان دروغگویی در بین شهروندان شهر یاسوج با اطمینان ۹۹ درصد، همبستگی وجود دارد؛ زیرا سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از مقدار خطای پذیرفته شده

جدول ۶- ضریب همبستگی بین مواجهه با دروغ در دوران کودکی و دروغگویی

Table 6- Correlation coefficient between exposure to lies in childhood and lying

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
مواجهه با دروغ	۰/۳۱۵	۰/۰۰۰

و بین دو متغیر دینداری و دروغگویی در بین شهروندان شهر یاسوج، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. یعنی هرچه باورهای دینی قوی‌تر باشد، میزان دروغگویی کمتر می‌شود.

فرضیه پنجم: بین باورهای دینی و دروغگویی رابطه معناداری وجود دارد. براساس داده‌های جدول ذیل، بین باورهای دینی و دروغگویی در بین شهروندان شهر یاسوج با اطمینان ۹۹ درصد همبستگی وجود دارد؛ بنابراین فرضیه تحقیق پذیرفته می‌شود

جدول ۷- ضریب همبستگی باورهای دینی و دروغگویی

Table 7- Correlation coefficient of religious beliefs and lying

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
دینداری	-۰/۳۳۸	۰/۰۰۰

از ضریب همبستگی پیرسون، مشخص شد که بین سن و دروغگویی در بین شهروندان شهر یاسوج با اطمینان ۹۹ درصد همبستگی در حد متوسط رو به پایین و معکوس وجود دارد؛ به طوری که با افزایش سن، از میزان دروغگویی کاسته می‌شود و برعکس.

سؤال: آیا بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، جنسیت، تحصیلات و وضعیت تأهل) و دروغگویی در بین شهروندان شهر یاسوج رابطه معناداری وجود دارد؟ برای پاسخ به این سؤال برحسب سطح سنجش متغیرهای جمعیتی، از آزمون‌های آماری استفاده شد. با استفاده

جدول ۸- ضریب همبستگی بین سن و دروغگویی

Table 8- Correlation coefficient between age and lying

متغیر مستقل	ضریب پیرسون	سطح معنی‌داری
سن	-۰/۱۲۶	۰/۰۱۷

آزمون آماری تی تست نشان داد میزان دروغ‌گویی برحسب جنسیت افراد تفاوت معناداری ندارد و میانگین نمره دروغ‌گویی زنان و مردان به یکدیگر نزدیک است.

جدول ۹- آزمون تی مستقل بین جنسیت و دروغ‌گویی

Table 9- Independent t-test between gender and lying

متغیر مستقل	تعداد	میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
زن	۱۴۴	۳۰/۰۵	-۱/۶۸	۳۶۰	۰/۰۹۴
مرد	۲۱۸	۳۱/۲۱			

آزمون آماری تی تست همچنین نشان می‌دهد که میزان دروغ‌گویی برحسب وضعیت تأهل افراد، تفاوت معناداری دارد و میانگین نمره دروغ‌گویی افراد مجرد بیش از افراد متأهل است.

جدول ۱۰- آزمون تی مستقل بین وضعیت تأهل و دروغ‌گویی

Table 10- Independent t-test between marital status and lying

متغیر مستقل	تعداد	میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری
متاهل	۲۰۷	۲۹/۹۴	۲/۸۳۲	۲۸۷	۰/۰۰۵
مجرد	۱۴۹	۳۱/۹۶			

آنالیز واریانس مربوط به آزمون رابطه بین تحصیلات و دروغ‌گویی نیز حاکی از آن است که دروغ‌گویی برحسب میزان تحصیلات افراد، تفاوت معناداری ندارد. به عبارتی تحصیلات نتوانسته است دروغ‌گویی را به‌عنوان یک رفتار در زندگی روزمره تحت تأثیر خود قرار دهد.

جدول ۱۱- آزمون تحلیل واریانس بین تحصیلات و دروغ‌گویی

Table 11- Test of variance analysis between education and lying

متغیر مستقل	تعداد	میانگین	F	سطح معناداری
زیر دیپلم و دیپلم	۶۲	۳۱/۷۲	۰/۸۰۷	۰/۴۹۰
فوق دیپلم	۶۱	۳۱/۱۹		
لیسانس	۱۵۷	۳۰/۳۲		
فوق لیسانس	۷۷	۳۰/۶۶		
کل	۳۵۷	۳۰/۷۸		

تحلیل رگرسیونی متغیرهای تحقیق به روش گام به گام

متغیرهای مستقل تحقیق برای مشخص کردن میزان اثرگذاری آنها در تبیین واریانس میزان دروغ‌گویی، با روش گام‌به‌گام وارد معادله رگرسیونی شدند. برای انجام این تحلیل،

متغیرهای وضعیت تأهل و جنسیت به‌صورت متغیر تصنعی ۰ و ۱ و همچنین متغیر تحصیلات در دو دسته دانشگاهی و غیردانشگاهی به‌صورت متغیر تصنعی وارد معادله شدند. خروجی جداول رگرسیونی نشان می‌دهد که از بین متغیرهای

رگرسیون. میزان بتای به دست آمده برای متغیر احساس امنیت اجتماعی برابر با (۰/۲۴۵-) است که بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته دارد. به این معنی است که به ازای یک واحد افزایش در نمره احساس امنیت اجتماعی، نمره دروغ‌گویی به میزان (۰/۲۴۵-) کاهش می‌یابد. میزان بتا برای متغیر مواجهه با دروغ (۰/۳۲۸) است، به عبارتی با هر واحد افزایش مواجهه با دروغ، مقدار دروغ‌گویی (۰/۳۲۸) افزایش می‌یابد. میزان بتای باورهای دینی نیز (۰/۲۵۲-) است، یعنی با هر واحد افزایش باورهای دینی، مقدار دروغ‌گویی (۰/۲۵۲-) کاهش می‌یابد. در نهایت اینکه میزان بتای عزت نفس (۰/۱۹۹-)، یعنی با هر واحد افزایش میزان عزت نفس، مقدار دروغ‌گویی (۰/۱۹۹-) کاهش می‌یابد.

مستقل احساس امنیت اجتماعی، مواجهه با دروغ در دوران کودکی، باورهای دینی و عزت نفس در معادله باقی می‌مانند. براساس نتایج جدول با توجه به خلاصه مدل رگرسیونی، میزان ضریب همبستگی چندگانه ۰/۶۰۲ و ضریب تعیین تعدیل شده ۰/۳۲۵ است. به عبارتی متغیرهای مذکور به طور هم‌زمان می‌توانند ۳۲/۵ درصد از تغییرات را در متغیر وابسته تبیین کنند. این امر به این معناست که حدود ۶۶/۵ درصد از عواملی که می‌توانند تبیین‌کننده میزان دروغ‌گویی باشند، در این تحقیق دیده نشده است. مقدار ثابت در مدل رگرسیونی که براساس میانگین کل محاسبه می‌شود، دارای مقدار B=43.470 است و با توجه به مقدار t به دست آمده است و می‌توان گفت سطح معناداری آن به لحاظ آماری معنادار و پذیرفتنی است؛ این مقدار معیاری است برای پذیرش معادله

جدول ۱۲- مدل‌های مستخرج رگرسیونی به روش گام به گام

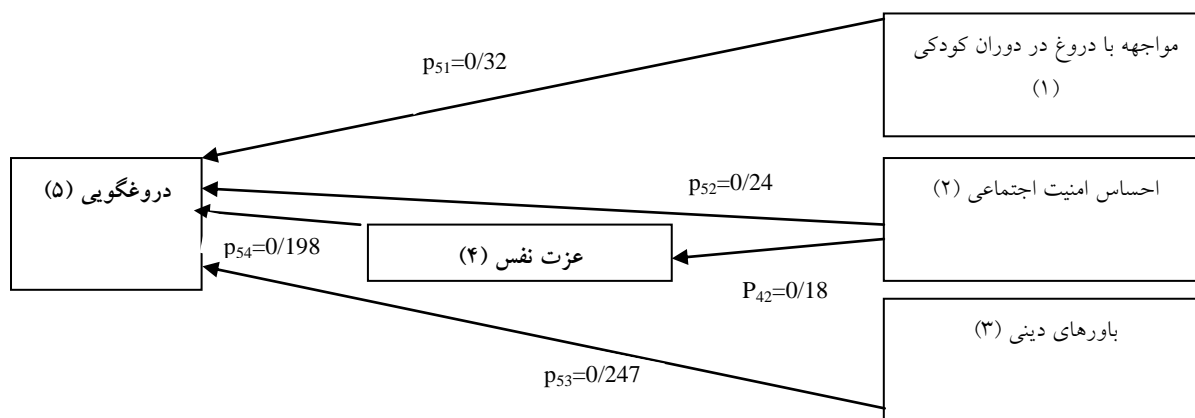
Table 12- Regression derived model by step-by-step method

مدل رگرسیونی در مرحله ۴	بتا	مقدار t	Siig	R	مقدار R ²	افزوده شده در هر مرحله به R ²	Adjusted R Square
۱- مقدار ثابت	-	۱۷/۰۶	۰/۰۰۰	-	-	-	۰/۱۲۷
۲- احساس امنیت اجتماعی	-۰/۲۴۵	-۵/۴۴	۰/۰۰۰	۰/۳۶	۰/۱۳	۰/۱۳	۰/۲۱۲
۳- مواجهه با دروغ در دوران کودکی	۰/۳۲۸	۷/۲۵	۰/۰۰۰	۰/۴۶۶	۰/۲۱۷	۰/۲۱۷	۰/۲۹
۴- باورهای دینی	-۲۵۲۰	-۶/۰۵	۰/۰۰۰	۰/۵۴۴	۰/۲۹۶	۰/۲۹۶	۰/۳۲۵
۵- عزت نفس	-۰/۱۹۹	-۴/۳۴	۰/۰۰۰	۰/۵۷۷	۰/۳۳۳	۰/۳۳۳	

تحلیل مسیر

رگرسیونی چند متغیره برای به دست آوردن آثار کلی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، تحلیل مسیر آورده می‌شود. این اثرها در ضرایب مسیر انعکاس می‌یابد که در عمل همان ضرایب رگرسیون استاندارد (بتا) هستند.

با توجه به اینکه تحقیق حاضر دارای متغیر حد واسط عزت نفس بود، در ادامه نتایج مربوط به آن آورده می‌شود. در این قسمت از تحقیق با استفاده از نتایج حاصل از تحلیل‌های

شکل ۲- مدل تحلیل مسیر

Fig 2- Path analysis model

جدول ۱۳- محاسبه آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته

Table 13- Calculation of direct and indirect effects of independent variables on the dependent variable

آثار مستقیم	P_{51}	۰/۳۲
	P_{52}	۰/۲۴
	P_{53}	۰/۲۴۷
	P_{54}	-۰/۱۹۸
اثر غیرمستقیم	$P_{42} * P_{54}$	$(۰/۱۸)(-۰/۱۹۸) = -۰/۰۳۵۶$
جمع اثر مستقیم	$P_{51} + P_{52} + P_{53} + P_{54}$	$(۰/۳۲) + (۰/۲۴) + (۰/۲۴۷) + (-۰/۱۹۸) = ۰/۶۰۹$
جمع اثر غیرمستقیم	$(P_{42} * P_{54}) + P_{51} + P_{52} + P_{53} + P_{54}$	$(-۰/۰۳۵۶) + (۰/۳۲) + (۰/۲۴) + (۰/۲۴۷) + (-۰/۱۹۸) = ۰/۵۷۴$
تأثیر کل	جمع اثر غیرمستقیم + جمع اثر مستقیم	$(۰/۶۰۹) + (-۰/۰۳۵۶) = ۰/۵۷۴$

نظم جامعه می‌شود و ساختار جامعه را با خطر بی‌نظمی مواجهه می‌کند. دروغ‌گویی پدیده‌ای است که می‌تواند جرقه‌ای برای بحث‌های روزمره ایجاد کند و برای علایق محققان در زمینه‌های مختلف مانند الهیات، فلسفه، روان‌شناسی، مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی جذاب باشد. دروغ‌گفتن به‌عنوان یک پدیده اجتماعی، به‌ویژه به‌عنوان عنصر برجسته روابط بین فردی روزمره، درخور توجه است. فرهنگ

همان‌طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، متغیر وابسته دروغ‌گویی از اثر مستقیم متغیرها بیشتر تأثیر گرفته و اثر غیرمستقیم تأثیر اندکی بر متغیر وابسته داشته است.

بحث و نتیجه

افراد با رفتار انحرافی، در فرایند رشد خود در جامعه مواجهه می‌شوند و آن را فرا می‌گیرند. این خود باعث بروز اختلال در

وجودی آنان را محافظت می‌کند، دلیل برای دروغ‌گفتن آنان تضعیف می‌شود.

احساس امنیت اجتماعی می‌تواند به‌طور مستقیم دروغ‌گویی را به بار آورد. فرد صاحب عزت نفسی که از درون، امنیت را تجربه می‌کند، در مواجهه با شرایطی که با منافع او در تضاد است، خویش‌داری می‌کند و به‌واسطهٔ اقناع درونی، دروغ را نوعی تحقیر و تضعیف وجودی خود برمی‌شمارد. حال آنکه افرادی که عزت نفس پایینی دارند، به ارزش‌های والاتر، که همان احترام به خود است، توجه بیشتری نشان می‌دهند تا کسب منفعی که به دروغ‌گفتن دربارهٔ آن نیاز وجود دارد. عزت نفس پایین می‌تواند به‌عنوان یک عامل خطر، به ناسازگاری و حتی فرار از واقعیت منجر شود. اعتمادداشتن به خود باعث می‌شود تا افراد قادر به کنترل مشکلات روزانهٔ خود نباشند و این امر به سهم خود باعث کاهش توانایی برای رسیدن به حداکثر توان می‌شود؛ از این رو، عزت نفس منفی می‌تواند به زوال نگران‌کنندهٔ سلامت فیزیکی و روانی و کاهش سلامت روان می‌تواند به مشکلات روان‌شناختی مثل افسردگی، اضطراب و اختلال خوردن منجر شود (Mann et al., 2004). از طرف دیگر، طبق نظر بندورا (1997)، افرادی که دارای باورهای خودکارآمدی بالایی‌اند، احساس سلامتی بهتر و عزت نفس بالاتری دارند. سطح بالای عزت نفس باعث افزایش خودکارآمدی، تصویر یدن، رهبری، حفظ استقلال خود و احساس اطمینان از خود می‌شود و افسردگی و اضطراب را کاهش می‌دهد (Ni et al., 2010).

هرچند کنترل درونی راهی برای کاستن از دروغ‌گویی در جامعه است، اما کنترل‌های بیرونی در این باره از اهمیت بسزایی برخوردار است. باورهای دینی، یکی از مهم‌ترین منابع کنترل بیرونی‌اند. به نظر دورکیم، عنصر اصلی تداوم حیات اجتماعی که با وجود تغییرات در روابط ما و افرادی که سازندهٔ آن است استمرار می‌یابد، نظم اخلاقی است. در قاعدهٔ مشهور دورکیم، هنگامی که ما در حال پرستشیم، عملاً خود جامعه را در شکل قواعد اخلاقی می‌پرستیم (آرون، ۱۳۸۸: ۴۰۹-).

آرامی جامعهٔ ایرانی، فرهنگ اسلامی است که در آن دروغ به‌شدت نکوهش شده است. دروغ از بدترین معایب، زشت‌ترین گناهان و منشأ بسیاری از مفاسد است تا آنجا که یکی از گناهان کبیره به شمار می‌رود، از رذایل اخلاقی محسوب می‌شود و قرآن و روایات معصومین (علیهم‌السلام)، آن را به‌شدت مذمت و نکوهش کرده‌اند. دروغ یکی از تهدیدکننده‌های ارزش‌های یک نظام فرهنگی و اجتماعی است؛ به‌طوری که در جو اجتماعی مملو از بی‌اعتمادی، روابط از دوستی‌های مشکوک و نافرجام گرفته تا رودربایستی‌ها و ملاحظه‌کاری‌ها و مصلحت‌جویی‌ها، پنهان‌کاری‌ها، بازی‌ها و درنهایت انواع دشمنی‌ها پیش می‌رود و به‌صورت‌های بسیار متنوعی از روابط روانی- اجتماعی از فتنه، تملق، تلون، مبالغه، عیب‌پوشی، نیرنگ، فرصت‌طلبی، افترا و ده‌ها خصیصهٔ منفی دیگر تجلی می‌کند که جملگی بر پایهٔ دروغ شکل گرفته‌اند.

نتایج به دست آمده از تحلیل یافته‌ها نشان داد در جامعهٔ مطالعه‌شده دروغ وجود دارد. هرچند نمونهٔ مطالعه‌شده میزان آن را از متوسط تا پایین‌تر نشان داد. اینکه چرا دروغ‌گویی رخ می‌دهد، عوامل متعددی می‌تواند پاسخ این چرایی باشد. در این پژوهش بیش از همه احساس امنیت اجتماعی بود که دروغ‌گفتن یا نگفتن را متأثر می‌کرد. افراد از بدو حیات خود به امنیت نیاز دارند و آن را جست‌وجو می‌کنند. به زعم گیدنز، نیاز به امنیت وجودی در ساختار ناخودآگاه ذهن وجود دارد؛ اما افراد برای دستیابی به آن، به محیط اجتماعی خود می‌نگرند. زمانی که این احساس امنیت را با تهدید مواجه بدانند، به‌دنبال چاره‌جویی برای آن برمی‌آیند. دروغ شاید بتواند به‌طور مقطعی، مأمنی برای تأمین این نیاز به امنیت وجودی باشد؛ بنابراین وقتی که افراد در محیط خود احساس امنیت اجتماعی نکنند، یک اضطراب وجودی آنان را در برمی‌گیرد و در این شرایط به دروغ متوسل می‌شوند. حال آنکه وقتی در جامعه احساس امنیت کنند، بدانند که بستری اقتصادی و اجتماعی و سیاسی هست که نیاز به امنیت

بد، بهنجار و نابهنجار- با تقلیدکردن از رفتار دیگران آموخته می‌شوند. از کودکی به بعد، پاسخ‌هایی را با الگوهای پرورش می‌دهیم که جامعه به ما عرضه می‌کند، با والدین خود به‌عنوان الگو شروع می‌کنیم، زبان آنها را یاد می‌گیریم و با رسوم و رفتارهای پذیرفتنی فرهنگ، جامعه‌پذیر می‌شویم. افرادی که از هنجارهای فرهنگی منحرف می‌شوند، رفتار خود را مانند هرکس دیگری آموخته‌اند. تفاوت در این است که افراد منحرف از الگوهای پیروی کرده‌اند که باقی افراد جامعه آنها را نامطلوب می‌دانند. او معتقد بود که کودکان هیجاناتی چون ترس‌ها و ... و رفتارهای مثبتی چون توانمندی، جرئت و خوشبینی را هم از والدین و الگوهای دیگر می‌آموزند. فرایند یادگیری واکنش‌های هیجانی، از طریق مشاهده دیگران را شرطی‌شدن جانشینی خوانده‌اند (شوتز و شوتز، ۱۳۹۸: ۴۵۴).

در بین متغیرهای جمعیتی، متغیر سن دارای رابطه معنادار با متغیر وابسته بود؛ طوری که جوان‌ترها بیش از افراد بزرگسال دروغ می‌گویند. در تبیین این رابطه به دست آمده می‌توان گفت در فرهنگ ما بزرگ‌شدن و بزرگ‌بودن یکی از ارزش‌های مهم تلقی می‌شود و همیشه بزرگان و ریش‌سفیدان از منزلت و جایگاه بالایی برخوردارند، انسان‌های بزرگ دارای ارزش‌اند و صداقت و راستی از ویژگی بارز آنها تلقی می‌شود. در کتاب *زبان، منزلت و قدرت در بین ایرانیان*، نوشته بی‌من^۱ که حاصل یک پژوهش در ایران است، به این مسئله اشاره شده است. نویسنده در این کتاب برای تبیین تعامل ایرانیان به الگویی دست یافته است که ضمن توجه به شاخص‌های اجتماعی، بر خلاقیت‌ها و عاملیت‌های فردی در کنش‌های تعاملی متمرکز است. به عبارتی دیگر، بی‌من خود را پیرو نظریه‌ای می‌داند که «معنی» اعتباری پیشینی را در تعاملات اجتماعی نمی‌دهد، بلکه در چارچوب نظریه «کنش-گفتار» این نکته را بیان می‌کند که معنی بیش از هرچیز در بافت تعامل میان افراد ساخته می‌شود. کتاب حاضر که حاصل تحقیقی میدانی است، نشان می‌دهد که ایرانیان به‌طور خاص

از نظر دورکیم، هیچ جامعه شناخته‌شده‌ای در طول تاریخ بدون دین نبوده است (دورکیم، ۱۳۸۷: ۳۲۹). قواعدی که جوهره جامعه‌اند، مناسک عملی پرستش، فی‌نفسه از اهمیت عظیمی برای بقای زندگی اجتماعی برخوردارند؛ زیرا هنگامی که ما درگیر آن مناسکیم، رموزی که زندگی ما را نظم می‌دهد، به خاطر می‌آوریم و مانع از این می‌شویم که تحت فشارهای زندگی روزمره، تعلق ما (منظور وابستگی ما به جامعه و رموز اخلاقی) سست شود؛ بنابراین لازم است این مناسک به‌طور متناوب احیا و تجدید شوند؛ پس مناسک مذهبی، اخلاقی را که متضمن آن است، زنده نگاه می‌دارد؛ بنابراین نظم اجتماعی ریشه در سازمان جامعه، نگرش‌ها و ارزش‌های آن دارد. این یافته‌ها همسو با یافته‌های تن‌آرای (۱۳۹۷) است. نقش مذهب از نظر اجتماعی، حفظ یکپارچگی اجتماعی جامعه، همچنین دیدن ارزش‌های اساسی در زندگی اجتماعی و مشروعیت‌بخشیدن به این ارزش‌ها و تحکیم آنها در جامعه است (آرون، ۱۳۸۸: ۳۹۶). تن‌آرای (۱۳۹۷) در پژوهش خود علل اجتماعی مؤثر بر دروغ‌گویی را در بین ازدواج‌های منجر به طلاق بررسی کرده است. نتایج نشان داد بین متغیرهای رضایت زناشویی و دین با دروغ‌گویی رابطه منفی وجود دارد. همچنین نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین دو متغیر مواجهه با دروغ و میزان دروغ‌گویی در بین شهروندان شهر یاسوج رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. یعنی هرچه میزان مواجهه با دروغ بیشتر باشد، میزان دروغ‌گویی نیز بیشتر می‌شود. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت ذهن کودکان برای یادگیری بسیار فعال است و قدرت یادگیری بالایی دارند. فردی که در دوران کودکی خود در محیطی رشد کرده باشد که اعضای خانواده یا جامعه به دروغ و دروغ‌گویی در انجام کارهای خود تمایل دارند، در نتیجه کودک نیز این فرایند را یاد می‌گیرد و برای پیشبرد کارهای روزانه خود به دروغ‌گفتن متوسل می‌شود. کودکان رفتار بزرگ‌ترها را یاد می‌گیرند و تقلید می‌کنند. بندورا براساس پژوهش‌های گسترده، نتیجه گرفت که بیشتر رفتارها خوب و

¹ Biman

به نوعی فراگیر می‌شود، این فراگیری سبب می‌شود تا تحصیلات افراد نتواند در کنترل آن نقش داشته باشد. به صورت کلی می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای امنیت اجتماعی، مواجهه با دروغ، دینداری و عزت نفس نقش مهمی در تبیین متغیر دروغ‌گویی دارند. وقتی امنیت اجتماعی به مخاطره بیفتد و کم‌کم عزت نفس افراد را تضعیف کند و از طرف دیگر منابع کنترل بیرونی هم توانایی خود را از دست بدهند، دروغ‌گویی رواج می‌یابد. در ارتباط با متغیر دین می‌توان اظهار کرد که دین یک عامل بازدارنده مهم در انجام رفتار انحرافی است. همواره دین انسان‌ها را به درستی و صداقت تشویق می‌کند و انسان‌های راستگو و صادق، جایگاه بالایی در نزد خداوند دارد. این موضوع به‌خصوص وقتی شدت می‌گیرد که فرد تجربه مواجهه با دروغ‌گویی را در دوران کودکی نیز داشته است و ضمیر ناخودآگاه نیز او را در این مسیر همراه می‌کند. فردی که در محیط مسموم و دروغ‌پردازی رشد کرده باشد، به‌طور مسلم در دوران بزرگسالی خود نیز همان رفتارها را اجرا خواهد کرد. به این ترتیب مجموعه‌ای از عوامل دست در دست یکدیگر می‌دهد تا یک رفتار انحرافی را موجب شود.

پیشنهاد‌های پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد‌های ذیل را می‌توان ارائه کرد:

- گسترش امنیت اجتماعی در جامعه و مبارزه جدی مسئولان با اشکال نامنی در جامعه، راه اصلی کاهش دروغ‌گویی در زندگی روزمره است.

- هم‌زمان با گسترش امنیت، از طرق گوناگون همانند رسانه، مدرسه و آموزش به والدین، عزت نفس برای افراد جامعه با اهمیت جلود داده و به مردم فهمانده می‌شود که عزت نفس سرچشمه جلوگیری از خطاها در زندگی روزمره است. فرد صاحب عزت نفس خود را در هر مسیر ناصوابی قرار نمی‌دهد.

از چه تمهیدات و راهبردهای زبانی برای تمشیت مرادوات و تعاملات روزمره استفاده می‌کنند و زبان فارسی چه ابزارها و امکاناتی دارد که تحقق کنش‌های ارتباطی مدنظر گویندگان را تسهیل می‌کند (بی‌من، ۱۳۸۸). همچنین بیان شده است که امروزه ایرانیان فردگرایی منفی را نوعی زرنگی برای خود می‌دانند و برای رسیدن به اهداف خود دروغ می‌گویند. چنین تغییرات فرهنگی در افرادی که سن پایین‌تری دارند، بیشتر است تا افرادی که پا به سن گذاشته‌اند. علاوه بر آن، افراد مجرد نسبت به افراد متأهل میزان دروغ‌گویی بیشتری داشتند. علاوه بر اینکه در پژوهش حاضر عمدتاً افراد مجرد سن کمتری نسبت به افراد متأهل داشته‌اند، نتیجه به دست آمده را می‌توان به این موضوع ربط داد که افراد متأهل از بلوغ فکری بالاتری برخوردارند و به‌علاوه مسئولیت نسبت به هم‌نوع خود را بیشتر درک می‌کنند؛ اما مجردها منافع فردی خویش را بیشتر ترجیح می‌دهند که این امر می‌تواند گاهی توسل به دروغ را موجب شود.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش حاضر آن بود که بین جنسیت و دروغ‌گویی تفاوت معناداری وجود ندارد که ناهمسو با یافته‌های محدثی گیلوایی و فلسفی (۱۳۹۴) است. در تبیین این فرضیه می‌توان گفت در بین هر دو جنس این نوع، انحراف وجود دارد و امروزه با توجه به حضور اجتماعی هر دو جنس، تفاوت‌های فرهنگی بین آنان نیز کم‌رنگ‌تر شده است.

همچنین نتایج نشان داد بین تحصیلات و میزان دروغ‌گویی تحقیق، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد که با یافته‌های تن‌آرای (۱۳۹۷) ناهمسو است. دروغ‌گویی در میان گروه‌های تحصیلی مختلف به یک میزان است و افراد در مقاطع مختلف تحصیلی این انحراف را دارند و مختص گروه تحصیلی خاصی نیست. با توجه به این نتیجه می‌توان گفت دروغ‌گویی مسئله‌ای است که در میان افراد تحصیل کرده و بدون تحصیلات وجود دارد. شاید بتوان گفت وقتی که فرهنگی در جامعه تغییر می‌کند و

بی‌من، و. (۱۳۸۸). *زبان، منزلت و قدرت در ایران*، ترجمه رضا مقدم کیا، تهران: نی.

پارسا، م. (۱۳۹۳). *زمینه نوین روان‌شناسی*، تهران: بعثت.

تن‌آرای، ش. (۱۳۹۷). *بررسی علل اجتماعی مؤثر بر دروغ‌گویی در بین ازدواج‌های منجر به طلاق*، وزارت علوم تحقیقات و فناوری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته پژوهش اجتماعی، تهران: دانشگاه الزهرا.

دورکیم، ا. (۱۳۸۷). *قواعد روش جامعه‌شناسی*، ترجمه علی محمد کاردان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

ستوده، ه. ا. (۱۳۹۹). *آسیب‌شناسی اجتماعی*، تهران: آوای نور. سراج‌زاده، ح. (۱۳۸۴). *چالش‌های دین و مدرنیته*. تهران: طرح نو.

سلیمی، ع. و داوری، م. (۱۳۹۲). *جامعه‌شناسی کج‌روی*، تهران: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

شوتز، د. و شوتز، س. ا. (۱۳۹۸). *نظریه‌های شخصیت*، یحیی سیدمحمدی، تهران: ویرایش.

علی‌وردی‌نیا، ا. و صالح‌نژاد، ص. (۱۳۹۰). «*خودکنترلی جنسیت و تأثیر آن بر رفتارهای انحرافی*»، زن در توسعه و سیاست، ۹(۴)، ۲۶-۵.

غفاری، غ. ر. (۱۳۹۰). *سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی*، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.

قاسمی، س. و محدثی گیلوایی، ح. (۱۳۹۶). «*مطالعه جامعه‌شناختی دروغ‌گویی در روابط بیناجنسی مورد زوج‌های تهران (۱۳۹۵-۱۳۹۶)*»، پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۸(۳)، ۸۷-۱۱۶.

قرآن کریم، ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای.

سالنامه آماری کشور. (۱۳۹۵). تهران: مرکز آمار ایران.

کاظمی، ع. (۱۳۸۸). *پرسه‌زنی و زندگی روزمره ایرانی*، تهران: انتشارات آشیان، چاپ اول.

گیدنز، آ. (۱۳۸۷). *جامعه‌شناسی*، حسن چاوشیان، تهران: نی، چاپ دوم.

-همراه دین نقش بازدارندگی داشته است و این موضوع برای پرهیز از دروغ نیز صادق است؛ بنابراین القای باورهای دینی، آموزش باورهای دینی به شکل صحیح، به طوری که فرد پذیرنده باشد و نه صرفاً شنوا، در دستور کار متولیان دینی قرار گیرد.

-نظر به اینکه مواجهه با دروغ در دوران کودکی بر اذهان فرد نقش می‌بندد، لازم است تا افرادی که صاحب فرزند می‌شوند، کلاس‌های آموزشی مربوط به نحوه تربیت فرزندان را در این خصوص آموزش ببینند و شیوه‌های فرزندپروری را به صورتی اصولی فرا بگیرند و سپس اقدام به تربیت فرزندان خود کنند. این همه می‌تواند در دستور کار فرهنگ ارشاد اسلامی قرار گیرد یا رسانه‌ها برنامه‌های مناسبی برای خانوادگی تدارک ببینند که در شرف فرزندآوری‌اند.

منابع

ابن منظور، ج. (۱۴۱۹ق). *لسان‌العرب*، بیروت: دار احیاء التراث العربی.

احمدی، ح. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*، تهران: انتشارات سمت.

آرون، ر. (۱۳۸۸). *مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی*.

مترجم: باقر پرهام. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی. افراسیابی، ح. و محمدی چیگویی، ا. (۱۳۹۵). «*بررسی رابطه بین صداقت اجتماعی و احساس آنومی در بین شهروندان شهر یزد*»، تهران: دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت.

امین، م. (۱۳۷۰). *آفات زبان*، تهران: افست کیا.

باستانی، ع. و رزمی، م. ج. (۱۳۹۴). «*رتبه‌بندی غیرمستقیم استان‌های ایران برحسب سرمایه اجتماعی*». *فصل‌نامه رفاه اجتماعی*، ۱۴(۱۵)، ۷۷-۴۵.

برتون، ر. (۱۳۸۰). *قوم‌شناسی سیاسی*. ترجمه ناصر فکوهی. تهران: نشر نی.

- Unpublished doctoral dissertation, The University of Texas, Austin, in: <http://repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/18222> [Accessed: May 15, 2014].
- Christopher Provenzo, A. (2021). What makes a lie? A novel study investigating the difference between deliberate lies and honest mistakes. *Graduate Theses and Dissertations Retrieved, University of Arkansas*, in: <https://scholarworks.uark.edu/etd/4125>
- DePaulo, B.M., and Kashy, D.A. (1998). Everyday lies in close and casual relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 63-79.
- DePaulo, B.M. (2004). The many faces of lies. In Arthur G. Miller (Ed.). *The social psychology of good and evil*. New York: Guilford Press.
- Gerlach, P., Teodorescu, K., and Hertwig, R. (2019). The truth about lies: A meta-analysis on dishonest behavior. *Psychological Bulletin*, 145(1), 1-44.
- Reins, L., and Wiegmann, A. (2021). Is lying bound to commitment? empirically investigating deceptive presuppositions, implicates, and actions. *National Library of Medicine*, 45(2), 1-35. doi: 10.1111/cogs.12936.
- Mann, M., Hosman, C.H., Schaalma, H. P., and DeVries, N.K. (2004). Self-esteem in a broad-spectrum approach for mental health promotion. *Health Education Research*, 19(4), 357-72.
- Ni, C., Liu, X., Hua, Q., Lv, A., Wang, B., and Yan, Y. (2010). Relationship between coping, self-esteem, individual factors and mental health among Chinese nursing students: A matched case-control study. *Nurse Education Today*, 30, 338-343.
- Siegel, J. (2011). *Juvenile delinquency*, fourth edition, wadsworth: Belmont.
- Verigin, B L., Ewout H., Meijer, G., and Bogaard, A V. (2019). Lie prevalence, lie characteristics and strategies of self-reported good liars. *Journal of Plos One*, 14(12), 1-16.
- محدثی گیلوایی، ح؛ فلسفی، د. (۱۳۹۴). «تحلیلی جامعه‌شناختی از آمادگی برای دروغ‌گویی»، ویرنامه پژوهش زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۶(۱)، ۱۳۳-۱۵۵.
- مصطفوی، ح. (۱۳۶۸). *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- معیدفر، س. و مقیمی اسفندآبادی، ح. (۱۳۹۱). «بررسی عوامل آموزشگاهی و تأثیر آن بر کج‌رفتاری»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۴۶، ۲۰-۱.
- نبی‌زاده، ف. (۱۳۹۵). «شناسایی عوامل تأثیرگذار بر سلامت اجتماعی دانشجویان با تأکید بر شبکه‌های اجتماعی»، *مجله علمی سازمان نظام پزشکی*، ۳۴(۴)، ۳۰۵-۳۱۲.
- نخاولی، ف؛ استاجی، ا. و کامیابی گل، ع. (۱۳۹۸). «بررسی کنش گفتار «دروغ» و رابطه آن با متغیرهای سن، جنسیت، رشته تحصیلی، منطقه جغرافیایی و مذهب»، *زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، ۱۱(۲۰)، ۸۵-۱۲۰.
- هاشمی، س. (۱۳۸۶). *نظرسنجی تلفنی مردم تهران درباره دروغ‌گویی*، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ای همشهری. (در www.hccmr.com/newsaspx?id).
- Arcimowicz, B., Cantarero, K., and Soroko, E. (2015). Motivation and consequences of lying. *A Qualitative Analysis of Everyday Lying*, FQS, 16(3), 1-21.
- Baker, Kimberly, M. (2008). I Am Just Not Nure What We Are Going to do with her: Ambivalence and conflict in drug court decision-making.